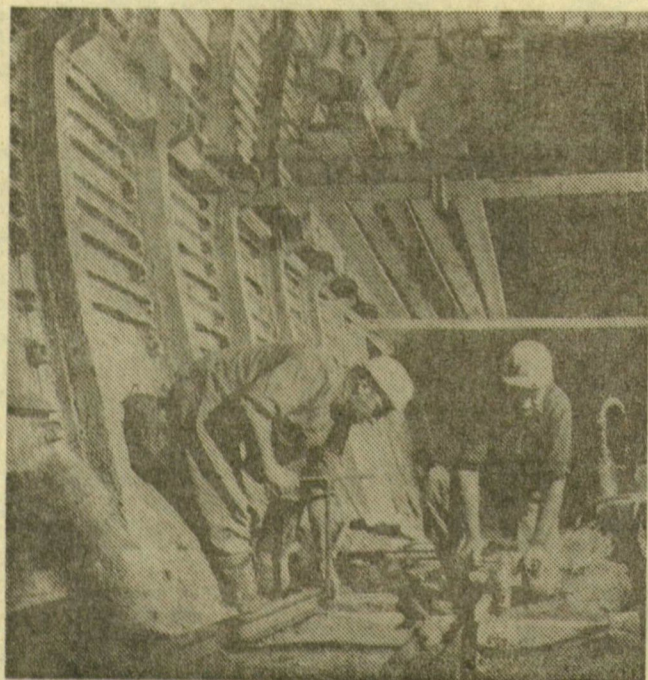

Új vasúti alagút

A Budapest—Pécs vonalon, Godisa—Abaliget között 660 méter hosszú vasúti alagút épül, amely már a felsővezeték szerelvények közlekedésére is alkalmas. Az új alagút építését az ezen a szakaszon levő nagy szintkülönbségek és az ebből eredő sok lassú jel tette szükségessé. Az új alagút és pálya elkészülte után ezen a szakaszon is 120 kilométeres sebességgel roboghatnak majd a vonatok. A Bányászati Akadémia Vállalat mecseki körzete 1972-ben adja át a vasútépítők részére az elkészült szakaszt. Negyvenöt ezer köbméter földet mozgattak meg, és több mint 15 ezer köbméter falazóanyagot és betont építenek be az új alagútba.

NAPI KISLEXIKON

a galambokról

Szegeden is nagyon népszerű a galambsport, országosan ismert galambtenyésztők élnek Szegeden. A galamboknak több fajtáját már a régi egyiptomiak is tenyésztették, ma temérdek változatát ismerjük ennek a madárnak. Külön családokat is neveztek el róluk (Columbidae), több mint ötven fajuk él az öt földrész különböző pontjain. Nálunk vadon két faj fordul elő: a kékgalamb és az örvös galamb. Mindkettő vonuló madár. A házigalamb különösen a Földközi-tenger és az Atlanti-óceán partvidékein gyakori kékszírtű galamb háziastított alakja. A közönséges házigalamb a szirtihez hasonló színű. Épületekben, templomtornyokban fél vad állapotban is megél. Gyommagvakkal, elhullott gabonaszemekkel, csigákkal, hernyókkal táplálkozik.

Fajtái?

A házigalambfajtákat postagalambok, keríngők, díszgalambok és hűsgalambok csoportjára szokás osztani. A hazánkban tenyésztett fontosabb fajták: a keringő galambok közül a komáromi, szegedi, bácskai, körösi és kiskunfélegyházi; a díszgalambok közül a parókás, pávas, a pirók és golyvás; a húshaszonfajták közül a máltai, modenai, tyúktarka, magyar óriás és római.

Galambklás?

A házigalamb számára galambdúcot szoktak építeni, amelyet a közhiedelemmel ellentétben nem nagyon kedvelnek a galambok, mert szűk a férőhely, télen nagyon huzatos és hideg. Szívesebben tartózkodnak és költenek az úgynevezett galambpadlásokon, ahol legjobban 40–60 centiméterre elhelyezni a fészkeket. Legmegfelelőbb a költőketrecekkel, átlórudakkal, állványokkal, etető- és itatóedényekkel felszerelt galambház.

Postagalambok?

Ma már csak sportból használják közlelmények, hírek továbbítására az úgynevezett postagalambokat. Repülési sebességük 60–70 kilométer óránként. A sporttevénytésztés ma már csupán a vele foglalkozók kedvtelését szolgálja.

Legnagyobb bolgár hőerőmű

A bulgáriai Dimitrov város közelében hatalmas energiatömeg, a Bobov Dol Elektromos Hőerőmű építését kezdték meg. Kapacitása 600 ezer kilowatt lesz. A fűtést szolgáló szén a közeli bányák szolgáltatja, ahol erre a célra új tárnákat nyitnak. Termelési kapacitása 1 millió 500 ezer tonna szén. A szükséges vizet 28 millió köbméter úrtartalmú gyűjtőmedence szolgáltatja. A mű évente több mint 3 milliárd kilowattóra áramot ad, amely elegendő például a Szófia nagyságú városok ellátására. Az erőmű 3, egyenként 200 ezer kilowatt turbogenerátorral működik.

Bulgária legnagyobb hőerőműve a szocialista országokkal való együttműködés, a KGST keretében épül. Terveit bolgár szakemberek készítették, a turbinákat a szovjet Elektroszila gyár, az alkatrészeket pedig az NDK szállítja. A kazánok Lengyelországból, a salakelvezető berendezések Magyarországról érkeznek. Az eddig használt hűtőtavak helyett, amelyek sok ezer hektár szántóföldet vonnának el a mezőgazdaságtól, három hűtőtorny látja majd el a feladatát.

A szénellátás a közeli bányából önműködően történik. Minden kazánt elektromos szűrőkkel szerelnek fel a füstgázok tisztítására és a korom összegyűjtésére. A technológiai folyamatokat gé-

pesítették, az üzem irányításához elektronikus számológépeket használnak fel. Az üzemben 500 mérnök, technikus és gépész dolgozik majd. Az új erőmű alacsony önköltséggel lesz; az építésre fordított összeg gyorsan visszafizetődik.

Az első turbinacsoportot 1973 elején adják át, két esztendő múlva pedig az egész erőmű dolgozni kezd. A bányászati vállalatok részére készült el az erőmű környékén az építőmunkásoknak, szerelőknek, bányászoknak 350 lakást, üzletet, éttermet és kulturális célokat szolgáló helyiségeket építenek. Az új település kis lakóinak csemegetthonokat, óvodákat, iskolákat és játszótérket létesítenek.

Kézzel — lábbal

Leonyid Dutov, a harkovi A. M. Gorkij Egyetem tudományos munkatársa kerékpárjára úgynevezett kiegészítő kézhajtást szerelt.

Ily módon az első kerék a hátsóhoz hasonlóan hajtható, így a lábakon kívül a kerékpáros kezei is igénybe vehetők. Ezt segíti elő a kerékre külön-külön felszerelt sebességváltó is. A kézhajtással ellátott kerékpár kiinduláskor és gyógytornán különösen jól használható. Eredeti megoldású a kü-

lönleges kerékpár fékrendszere is. A pedált lenyomva mindkét kerék lefékeezhető — a hátsó kicsivel előbb, mint az első.

Leonyid Dutov több mint 1500 kilométert tett meg a Krim és a Kaukázus útjain új gépével. Az idén Moszkvába és Leningrádba készül.

A Harkovi Kerékpárgyár, amely kedvező véleményt adott Dutov gépről, kísérleti sorozatot készült gyártani a kézi hajtással ellátott kerékpárból.

Szeged díszpolgárai

Értékes oklevelek birtokába jutott a szegedi levéltár

Néhány nappal ezelőtt küldeményt kézbesített a posta. Feladója, Beőse István balatonberényi lakos volt, aki levelében közölte, hogy mellékel két oklevelet, amelyeket valamikor Ercsi-ben lakó Winpfen grófi családtól, Sina György báró leszármazottaitól kapott ajándékba.

Miért éppen Szegedre küldte az okleveleket az ajándékozó, mi köze volt a városnak Sina Györgyöz, akire a két oklevél vonatkozik?

Az egyik oklevelet a szegedi városi tanács állította ki 1839. február 29-i keltezésel, a másikat fél évvel korábban az aradi tanács. Mindkét város polgárává választotta Sina Györgyöt, és ezt a tényleges oklevéllel hozta tudomására. Ezek az oklevelek kerültek a levéltárba a balatonberényi ajándékozó jóvoltából. Mindkét oklevél szokatlanul nagy, kiváló iparművészeti munka. A szegediben a szöveget a város színezett címere és virágfüzér veszi körül, jó állapotban van, az aradi szakadt.

A szegedi tanács először öt évvel korábban, 1834-ben Széchenyi Istvánt részesítette a város által adható legnagyobb megtiszteltetésben. A polgárrá választás ugyanis lényegileg a díszpolgárság gondolatát jelentette, Széchenyitől kezdve azokra esett a választás, akik mind a város, mind a haza érdekében jelentőset tettek. 1837-ben Würtler Józsefet, a nádor udvari orvosát, az egészségügy harcosát, 1840-ben Dercsenyi János udvari kamarai előadót, aki Sze-

geden ipari vállalkozást létesített, 1846-ban Szentiványi Vincét, a Tisza-szabályozási bizottság alelnökét, Bene József királyi, majd Babarczy Antal helytartói tanácsost választották polgárrá. A polgári forradalom és a szabadságharc alkalmat adott arra, hogy a legkiválóbb hazafiakat tiszteljék meg. 1848. március 18-án tartott népgyűlésen, amikor Szegeden is hírvil adták a pesti forradalom kitérését, Kossuthot, április 4-én Wesselényi Miklóst, Deák Ferencet és Klauzál Gábot választották polgárrá.

A tanács ténykedésében mindenkor az uralkodó osztály akarata érvényesült. Nem véletlen, hogy 1835-ben Gömböst, 1839-ben az ellenforradalmi vezérkari Károlyi Gyula grófot és ugyanakkor Zadravetz tábori püspököt tüntette ki a választásra jogosult törvényhatósági bizottság többségét kitevő vagyonosok és vezető hivatali beosztású tisztviselők hangadó csoportja. Más érdemek is érvényre jutottak azonban: a város árvíz utáni (1879) újjáépítőt, Lechner Lajost 1884-ben, Jókait 1893-ban, Szent-Györgyi Albertet 1937-ben választották díszpolgárrá. A város a felszabadulás után is élt ezzel a joggal. Széchenyitől Tildy Zoltánig mintegy 50 polgárt, illetve díszpolgárt választottak.

A levéltár birtokába jutott oklevelet Sina György báró kapta, amint az oklevél szövegéből kitűnik, a város Sinának, a görög király követének érdeméül hozták fel „az Ostriai (ausztriai) szabadsalmas pénz váltó Intézet igazgatójának, nem régiben a Duna folyó veszélyes kidagadásával kiszámíthatatlanul károsított testvér Buda, s Pest fő Városok inszégbe süllyesztett lakosainak segélyekre... a honi kereskedésnek nagyobb virágzásra segélésében kiismertetett lelkeségét, a már-már hanyatlott dohány tenyésztésnek sok ezer természetű javokra a kellő segélynek ki-szolgáltatásával általa új életre hozását — s végre Városunk kebelében számossabb szegény családoknak élmelek és szükségseik fedezésére egy újabb keresetési forrásnak általa történt felnyitását...”

Sina György a reformkor egyik legsikeresebb vállalkozója, 1782-ben született Bécsben, ahova apja Szarajevóból települt. A török elől menekült számos görög család egyike, akik kereskedői tevékenységükkel jelentékeny vagyont szereztek. 1818-ban szereztek magyar nemességet, 1822-ben báróságot. Úgy Sina György, mint fia, Simon nevét a roppant vagyonon kívül (az 1880-as években Sina Simon kezén több mint 20, jól kezelt uradalom volt, 250 ezer holddal) adományait örözik. A szegedi polgárrá választott Sina György neve a Lánchíd pesti hídfőjén levő emléktáblára Széchenyi nevével együtt van bevéve. Széchenyinek úgyszólván minden alkotásához hozzájárult. Nem volt olyan alkotás a reformkorban, amelyhez ne ő adta volna a legnagyobb pénzügyi támogatást. Szegeden nevüket úgyszólván a századfordulótól a Sina-telek őrzi, amely a mai Hősök kapujától a Tiszaig terjedt. Itt folyt a délalföldi dohány átvétele és a Tiszán úszatott fa kirakása. Sina báró tiszteletére hatalmas színter hajtottak, más oldalról pl. a dohány átvételének alacsony árai a termelői zsellérséget, nem utolsósorban szegedieket sújtotta. A kevermest zsellérek tőle béreltek 5000 holdat, 1847-ben annyira felemelte a bért, hogy amikor Kossuth pénzügyminiszter lett, hozzá fordultak panaszukkal. Sina báró azonban a haszon egy jelentős részét — mintegy félmillió forintot — közcélra adományozta, amivel példát mutatott, és a közvélemény megbecsülését vívta ki. Arad város hasonló érdemei miatt választotta őt polgárává. Sina a szegedi oklevél átvétele után azzal váltotta meg a választási illetéket — ami a felvett közpolgár esetében külön-külön kötelező volt —, hogy 100 forintot kórházi, 50-et a tűzoltási felszerelésekre küldött.

A szegedi oklevél sorsa, visszakerült oda, ahonnan kiindult. Különös jelentősége van a hagyományokat megőrző 133 évvel ezelőtt kiállított oklevélnek.

Oltvai Ferenc

Emléküket őrzik az utcák

9.

BEM TÁBORNOK UTCA

A XVIII. század elejéig a Tiszának egyik mellékága, a Kis-Tisza folyt itt, és a Hattyas sor nyomvonalán. (Felsővárosban, a mai Kis-Tisza utca és Maros utca vonalán is folyt egy Kis-Tisza, de a kettőt nem szabad összetévesztetni.) Egyik mélyedése — a mai Bem lakánya helyén — Feneketlen néven ismert vízállásos hely volt. Innen kapta az utca első, 1814-ből ismert nevét: Fenék utcának hívták akkor. 1844-ben már föltűnik újabb neve: Kápolna utca, azért, mert a Palánk (a mai belváros) felé, a mai Aradi vértanúk terén álló Rozália kápolna és Segítő Mária kápolna felé vezetett, a mai Április 4. útja vonalán. A Kápolna utca egészen a mai Batthyány utcáig ért, ott torkolt a Segítő Boldogasszony utcába, amely itt megtört, és az Apáca (ma Lumumba) utca vonalán haladt az alsóvárosi templomnak. Érdekes, hogy 1888-ban együtt emlegetik a két nevet: Kápolna vagy fenék utcának írja egy levéltári irat.

A Víz után a Bem tábornok utca folytatásának, a mai Hattyas sornak a nevét kapta ez a szakasz is. (A mai Hámán Kató utcától északra eső része pedig a Boldogasszony sugárút.) Ezt ugyanis azelőtt Róka vagy Róka pék utcának hívták a benne lakó Róka pékről. (Aho- gyan a Nemes — helyesen: Némös — takács utcát a benne lakó Némös vezetéknév takács-

mesterről, a Veres — helyesen: Vörös — ács utcát a Vörös nevű ácsmesterről.) Ezt a nevet viselte a felszabadulásig. Több helytörténész, így Tonelli Sándor is úgy vélte, hogy a névadó Róka József (1790—1858) csanádi püspöki helynök, akit 1849-ben a szabadságharc idején tanúsított rebellis magatartásáért a haditörvényszék halálra, majd kegyelemből 20 évi várfogságra ítélt, s aki Kufsteinben Czuczor Gergellyel raboskodott együtt. Annyi igaz, hogy Róka József szegedi születésű volt, s ugyanannak a Róka családnak sarja, mint a névadó Róka pék.

Mai nevét a Szegedi Nemzeti Bizottság javaslatára 1945 júniusában nyerte Bem József (1794—1850) honvéd tábornokról, a lengyel és a magyar szabadságharc legendás hőseiről. Mint-hogy a 7. sz. házban lakott Károlyi Lajos festőművész, halála után, 1927-ben volt olyan javaslat, hogy róla nevezzék el. Léven azonban Károlyi utca is Szegeden, két hasonló név nem lehet, ezért a rokonszenves festő emlékét nekünk a Károlyi utcában kell majd megörökítenünk.

A Bem tábornok utca névben fölösleges a katonai rendfokozat. Helyesebb és rokonszenvesebb lenne a Bem apó vagy egyszerűen Bem utca.

BENCZÜR GYULA UTCA

Petőfitelnek ez az utcája 1928-tól 6. utcaként szerepelt a térképeken. 1963-ban tűnt föl először mai nevén. Benczür Gyula (1844—1920) festőművész a XIX. századi magyar piktúra egyik legnagyobb alakja. Münchenben tanult, később ott lett a művészeti akadémiá tanára. Történeti témáit eleinte a nemzeti elnyomatás elleni tiltakozás érzéséből merítette (Hunyadi László búcsúja, II. Rákóczi Ferenc elfogatása). Későbbi történeti képei, melyeket nagyobbrészt II. Lajos bajor király megrendelésére készített, főként patetikus pózok és pompázatos ruhák valóságú kidolgozásával keltek hatást. Szü-

lőfaluját, Dolányt halála után Benczürfalvának nevezték el.

Szegedi kapcsolata nem volt, így — ha megvetődne föl, nevezünk-e róla el utcát Szegeden — nemmel válaszolnánk. De ha már van, elegendő lenne a rövidebb, Benczür utca alakban használni.

BERCSENYI UTCA

A Víz után létrejött utca gróf Bercsenyi Miklós (1665—1725) kuruc főgenerálisnak, Rákóczi Ferenc hadvezérének emlékét őrzi. 1886-ban ő volt Szeged várának főkapitánya. Rodostóban halt meg.

BERZSENYI UTCA

A Víz előtt Tüskör köz volt a neve, mert a Tüskör (ma Arany János) utcába torkolt. A köz régi, eredeti és szép megnevezése a szűk, rövid vagy zsákyszerű kicsiny utcáknak, sikátoroknak. A Víz után kapta az utca mai formáját, és máig élő nevét. Berzsenyi Dániel (1776—1836), a nagy költő, joggal kapott utcát különösebb szegedi kapcsolatok nélkül is. Bár félreértésre adhat alkalmat a Bercsenyi utcával való rokonszág, egyik utcánéről sem mondhatunk le, így a közműveltség terjedésétől várhatjuk az összecszerelés megszűnését.

BIHARI UTCA

1850-től a Vízig Hangász utca volt. Ez az avíttságában is hangulatos nyelvújítási szó (Agoston Antal alkotása 1805-ben) arra utal, hogy Felsőváros e részén cigányok laktak. Népi neve az is volt régen: Cigányosor. A Víz utáni elnevezés más módon, de ugyanezt akarta tükrözni: Bihari János (1764—1827), a jeles cigány zeneszerző és hegedűművész valóban népe egyik legkiválóbb képviselője. Szegedi kapcsolatok híján — várostörténeti értékénél fogva — helyesebb lenne a régebbi Hangász utca visszaállítása és megőrzése az utókor számára.

Péter László

(Folytatjuk)